

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Datum: 17 november 2021
Aan: Leden van de Vaste Kamercommissie Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Van: Partners Versnellingsplan Stikstofemissiereductie: Natuurmonumenten, Natuur & Milieu, LTO Nederland, Koninklijke Bouwend Nederland en VNO-NCW/MKB Nederland
Contactpersonen: B. van den Boom (Natuurmonumenten, b.vandenboom@natuurmonumenten.nl)
E. te Brake (VNO-NCW/MKB-Nederland, brake@vnoncw-mkb.nl)
K. Eilers (Natuur & Milieu, k.eilers@natuurenmilieu.nl)
H. van den Heuvel (LTO Nederland, hvdheuvel@lto.nl)
J. Rats (Koninklijke Bouwend Nederland, j.rats@bouwendnederland.nl)
Betreeft: Aanvullende impuls stikstofreductie Begroting LNV 2022

Geachte leden van de Commissie Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,

Op 30 november 2021 behandelt u de Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit voor het jaar 2022. Natuurmonumenten, Natuur & Milieu, LTO Nederland, Koninklijke Bouwend Nederland en VNO-NCW/MKB Nederland willen u met dit schrijven voorzien van inbreng.

Aanpak van de stikstofcrisis verdraagt geen langer uitstel, maar vergt juist nu in de Rijksbegroting 2022 een extra versnelling van (of bovenop) de maatregelen die het Kabinet Rutte III in de Wet stikstofreductie en natuurverbetering heeft opgenomen. Voor sectoren, overheden en de natuur blijven onzekerheden bestaan en ontbreekt het aan perspectief. Het is cruciaal nu 'no-regret' maatregelen te versnellen. Zodat 2022 geen verloren stikstofjaar wordt, maar de start van maatregelen die op korte termijn voor alle partijen positief effect hebben, en tegelijkertijd bijdragen aan een lange termijn aanpak.

De natuurdoelen die voor Natura2000-gebieden zijn opgesteld worden op dit moment vaak niet gehaald of raken in enkele gebieden nog meer buiten zicht. De stikstofemissies in Nederland zijn één van de hoofdoorzaken dat het niet goed gaat met de natuur in Nederland. Tegelijkertijd leidt dat er ook toe dat economische investeringen worden beperkt door problemen met vergunningverlening. Kunnen we een versnelling bewerkstelligen in het wél halen van de natuurdoelen en tegelijkertijd ook ruimte creëren voor vergunningverlening. Natuurmonumenten, Natuur & Milieu, LTO Nederland, Koninklijke Bouwend Nederland en VNO-NCW/MKB Nederland hebben als antwoord op die vraag gezamenlijk het Versnellingsplan 'Een Duurzaam Evenwicht' gepresenteerd.

Het is voor ons evident dat er op vele aspecten grote druk staat. Er is grote druk op de natuur en de mate waarin deze zich robuust kan herstellen. Er is grote druk op de vergunningverlening waardoor investeringen in wonen, bewegen en nieuwe economische ontwikkelingen worden belemmerd. Er is grote druk op de landbouwsector om tot emissiereductie te komen terwijl er sprake is van voortdurende onzekerheid over het toekomstperspectief van individuele boerengezinnen. Er is grote druk op de landelijke en regionale politiek om te komen tot een lange termijn aanpak waarbij naast stikstofreductie ook de klimaatopgave, biodiversiteit, water, wonen, mobiliteit en de inrichting van het landelijk gebied in één integrale aanpak worden gecombineerd. Zodat bij de uitvoering herstelmaatregelen en brongerichte maatregelen kunnen worden geïntegreerd.

Deze grote drukpunten leiden tot (schijn-)tegenstellingen en toenemende polarisatie. En daar heeft uiteindelijk niemand iets aan. Stikstof is een probleem van de samenleving, en iedereen heeft baat bij

een gedragen oplossing. Dat bereiken vergt tijd, maar dat betekent niet dat de natuur, de landbouw en ondernemers ondertussen willen wachten. Wachten kan niet meer. Wij zijn ervan overtuigd dat door een juiste inzet van maatregelen, instrumenten en adequate financiële ondersteuning er op korte termijn al veel meer mogelijk is. De maatregelen in de Stikstofwet moeten leiden tot een emissiereductie van 26%. Daarin willen wij een versnelling aanbrengen en hebben we aangegeven op welke manier we in ieder geval de stikstofemissies in 2030 kunnen reduceren met 40%.

Kernelementen van ons gezamenlijke plan zijn versnellingen op de gebiedsgerichte aanpak, extra versterking van de natuur, een perspectiefvol meersporenbeleid voor de landbouw, ontwikkelruimte voor bouw en industrie en een nationale regie en monitoring op registratie en uitgifte van stikstofruimte. Ons voorstel bewijst dat er breed draagvlak is voor een integraal pakket van maatregelen dat voorziet in het nú mogelijk maken een versnelling in natuurherstel, ruimte voor economische ontwikkeling en een omslag van de landbouw. Sectoren kunnen dit niet eigenstandig realiseren. Om ervoor te zorgen dat 2022 geen verloren stikstofjaar wordt, maar de start van een lange termijn aanpak, is aanvullende financiële ondersteuning in 2022 nodig. Door nu niet te versnellen wordt het bereiken van de lange termijn doelen met een breed draagvlak steeds moeilijker.

Om verdere vertraging te voorkomen in het herstellen van de natuur en het weer los trekken van economische activiteiten kan de crisis niet wachten op de kabinetsformatie. Er is in 2022 een aanvullende en stevige impuls nodig. Natuurmonumenten, Natuur & Milieu, LTO Nederland, Koninklijke Bouwend Nederland en VNO-NCW/MKB Nederland stellen gezamenlijk voor om in de Rijksbegroting 2022 een aanvullende impuls op te nemen voor de volgende no-regret maatregelen die in 2022 bijdragen aan een versnelling in het oplossen van de stikstofcrisis:

1. Het uitbreiden van de bestaande vrijwillige 'opkoop/warme saneringsregelingen' en mogelijkheden tot vrijwillige verplaatsing voor piekbelasters in de landbouw (€ 1 miljard).
2. Het opzetten van een regeling voor de innovatie van piekbelasters in alle sectoren (€ 700 miljoen)
3. Versnellen van de totstandkoming van integrale gebiedsplannen
4. Het versneld realiseren van een nationaal juridisch houdbaar stikstofregistratiesysteem en dito nationale Stikstofbank.

Hieronder zetten wij deze no-regret maatregelen nader uiteen. Vanzelfsprekend zijn wij beschikbaar voor een nadere toelichting.

Hoogachtend,

cc. *Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit*
Minister van Infrastructuur en Waterstaat
Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Minister van Economische Zaken en Klimaat

1. Inleiding

Nederland staat de komende jaren voor urgente opgaven, zoals de energietransitie, de aangescherpte klimaatopgave, herstel van natuur en biodiversiteit, post-corona economisch herstel het bieden van een duurzaam perspectief en ontwikkelruimte voor de landbouwsector, en een woning- en infrabouw en renovatieopgave. Het oplossen van de stikstofcrisis in Nederland is mede bepalend voor de mate waarin bovenstaande opgaven daadkrachtig en tijdig kunnen worden aangepakt.

In veel Natura 2000-gebieden worden op dit moment de natuurdoelen niet gehaald. Tegelijkertijd stranden momenteel veel projecten op een tekort aan ontwikkelruimte en ontbreekt het aan een wenkend perspectief voor de landbouw en spoedig natuurherstel. De opgaven voor stikstof, klimaat en andere maatschappelijke opgaven vragen acuut actie om de benodigde wijzigingen in de huidige praktijken van landbouw, natuurbeheer, energietransitie, wonen, industrie en mobiliteit te bewerkstelligen.

Aanpak van de stikstofcrisis verdraagt geen langer uitstel, maar vergt juist nu in de Rijksbegroting 2022 een extra versnelling van (of bovenop) de maatregelen die het Kabinet Rutte III in de Wet stikstofreductie en natuurverbetering heeft opgenomen. Voor sectoren, overheden en de natuur blijven onzekerheden bestaan en ontbreekt het aan perspectief. Het is cruciaal nu 'no-regret' maatregelen te versnellen. Zodat 2022 geen verloren stikstofjaar wordt, maar de start van een lange termijn aanpak.

2. Versnellingsplan Een Duurzaam Evenwicht

De maatregelen die op korte termijn nodig zijn, vergen veel van ondernemers. Lang niet alle ondernemers hebben hiervoor de middelen. Sectoren kunnen dit niet eigenstandig oplossen. Met name in de landbouw moet perspectief geboden worden om de slag richting duurzame landbouw te kunnen maken. Zonder voldoende financiële mechanismen, kan dat niet gerealiseerd worden. Het is daarom nodig dat de overheid, samen met natuurorganisaties en het bedrijfsleven, werkt aan en investeert in een integraal pakket aan oplossingen. Voor ons staat daarbij centraal dat natuurdoelen tijdig gehaald worden in lijn met de Vogel en Habitatrichtlijn en dat we onszelf uit deze crisis investeren.

Natuurmonumenten, Natuur & Milieu, LTO Nederland, Koninklijke Bouwend Nederland en VNO-NCW/MKB Nederland hebben in mei 2021 gezamenlijk een versnellingsplan gepresenteerd om te werken aan gezonde, robuuste natuur in het hart van een economisch gezond en welvend land. In het door deze partijen gepresenteerde versnellingsplan 'Een Duurzaam Evenwicht' zijn maatregelen opgenomen die integraal verder én sneller gaan dan de maatregelen die in het huidige beleid zijn vastgesteld. Het is essentieel dat de uitwerking voortvarend en samenhangend wordt opgepakt en dat op korte termijn gestart wordt met een integraal pakket aan maatregelen waarmee de grootste effecten bereikt kunnen worden. Daarmee wordt de huidige impasse doorbroken en komt het zo nodige omslagtraject op gang.

3. Werking van het Versnellingsplan

De kern van het versnellingsplan is een gebiedsgerichte aanpak, met wettelijk vastgelegde reductiedoelen per sector en per gebied, goede governance en regie, een duidelijk tijdpad, goede registratie en monitoring – en zo nodig bijsturing – en voldoende financiële middelen. Dit versnellingsplan is een samenhangend en evenwichtig totaalpakket.

Centraal instrument is de **gebiedsgerichte aanpak** op basis van provinciale regie. De nationale en sectorale emissiereductiedoelen worden in een landelijke omgevingswaarde vastgelegd. Vanuit deze wettelijk geborgde doelen worden beleidsdoelen per gebied geformuleerd als uitgangspunt voor het gebiedsproces. De wijze waarop deze doelen worden behaald, wordt zoveel mogelijk overgelaten aan de desbetreffende sectoren en ondernemers. Ondernemerschap staat voorop. De gebiedsgerichte aanpak is essentieel om te borgen dat voor zoveel mogelijk gebieden de doelen sneller gehaald worden, het aantal hectares waarvoor doelen gehaald worden wordt geoptimaliseerd, en verwachte vraag en aanbod van ontwikkelruimte per gebied met elkaar matchen.

Het kost enige tijd om deze gebiedsgerichte aanpak te realiseren. Hierin versnelling brengen draagt bij aan het versneld bereiken van emissie- en depositiereductiedoelen. **Voor een snelle start kan nu al natuurinclusieve landbouw/agrarisch natuurbeheer worden versterkt.** Vrijwillige stoppers in overgangsgebieden of vrijwillige verplaatsing biedt in bepaalde gebieden kansen voor blijvers. Hiermee wordt gerealiseerd dat (in de overgangsgebieden) een snelle start gemaakt kan worden met verbetering van de natuur en komt er tegelijkertijd op korte termijn ontwikkelruimte beschikbaar.

De gerealiseerde emissiereducties en de ontwikkelruimte die ontstaan door natuurherstel- en bronmaatregelen moeten worden vastgelegd in **een nationaal, publiek en onafhankelijk stikstofregistratiesysteem**. Dit is essentieel om ervoor te zorgen dat eenduidige registratie plaatsvindt van alle emissie- en depositievermindering, gemonitord kan worden of de natuurdoelen voor de Natura 2000-gebieden tijdig gehaald worden, de reductiedoelstellingen (nationaal, sectoraal en per gebied) gehaald worden, de ruimte voor economische ontwikkeling “gedekt” is met daadwerkelijk realiserende reducties, en het kan mede gebruikt worden voor de onderbouwing van de drempelwaarde.

Aansluitend is een nationale, publieke stikstofbank nodig die ervoor zorgt dat de ontwikkelruimte, die de bank uitsluitend ontvangt vanuit het stikstofregistratiesysteem, wordt uitgegeven aan projecten. De bank kan alleen ontwikkelruimte uitgeven als de aanvraag voldoet aan een aantal criteria.

De partijen van het versnellingsplan beogen met bovenstaande integrale aanpak, bovenop de 255 N/ha/mol reductie in 2030 die nu door het kabinet wordt voorzien, **in 2030 een additionele reductie realiseren van 177 mol N/ha/jaar waarvan 60 mol als ontwikkelruimte** voor economische activiteiten kan worden uitgegeven. Tweederde van de additionele reductie komt daarmee ten goede aan versneld natuurherstel. Dit samenhangende totaalpakket vergt een investering van circa 15 miljard euro op weg naar 2030 en bovendien grote uitvoercapaciteit aan de zijde van de overheid. 2022 kan dan ook geen verloren jaar worden willen we het ambitieuze pakket zoals is voorgesteld realiseren.

4. Rijksbegroting 2022 ontbeert versnelling aanpak stikstofcrisis

Het versnellingsplan vormt een samenhangend en evenwichtig totaalpakket. Het is essentieel dat het voortvarend wordt opgepakt en dat op korte termijn gestart wordt met versterking van natuur-inclusieve landbouw/agrarisch natuurbeheer. Hiermee wordt gerealiseerd dat (in de overgangsgebieden) een snelle start gemaakt kan worden met verbetering van de natuur en komt er tegelijkertijd op korte termijn ontwikkelruimte beschikbaar.

In de Rijksbegroting 2022 worden geen aanvullende maatregelen voor de aanpak van de stikstofcrisis voorgesteld. Terwijl nu vaart gemaakt moet worden met het halen van de natuurdoelen. Dan kan de natuur zich versneld herstellen en tegelijkertijd ontstaat ruimte voor economische activiteiten en investeringen.

Om verdere vertraging te voorkomen in het herstellen van de natuur en het weer ‘los trekken’ van economische activiteiten kan de crisis niet wachten op de kabinetsformatie. Er is in 2022 een aanvullende en stevige impuls nodig, in lijn met de kern van het versnellingsplan. We stellen we voor om in de Rijksbegroting 2022 een aanvullende impuls op te nemen voor de volgende no-regret maatregelen:

1. Het uitbreiden van de bestaande vrijwillige ‘opkoop/warme saneringsregelingen’ voor piekbelasters in de landbouw (€ 1 miljard).
We stellen voor in de Rijksbegroting 2022 € 1 miljard beschikbaar te stellen voor vrijwillige stoppers en verplaatsters. Biedt piekbelasters, die op korte termijn (de eerste twee jaar) vrijwillig willen bijdragen aan emissiereductie op basis van verplaatsing of beëindiging, een ruimhartige regeling. Dit kan via vrijwillige stoppers in overgangsgebieden, dan wel via vrijwillige verplaatsing van piekbelasters. Doe dit in goed overleg met de sector. Hiermee wordt gerealiseerd dat in de overgangsgebieden een versnelling gemaakt kan worden met verbetering van de natuur en komt er tegelijkertijd op korte termijn ontwikkelruimte beschikbaar ten behoeve van het vullen van (tijdelijke) stikstofbanken.

Wij stellen voor om in de Rijksbegroting 2022 € 1 miljard toe te voegen voor vrijwillige stoppers en verplaatsters.

2. Het opzetten van een regeling voor de innovatie van piekbelasters (€ 700 miljoen)

Voor de landbouw en industrie zijn aanvullende innovatieve maatregelen mogelijk kunnen worden benut voor verdere reductie in het kader van de doelstellingen op langere termijn. Zo zullen betere managementmaatregelen landbouw, stal-/industrie-innovaties fors bijdragen aan het bereiken van doelstellingen op het gebied van stikstofreductie en andere klimaatdoelen (water, methaan). Zoals aangegeven in de Kamerbrief d.d. 21 juli 2021 blijkt uit de CDM-doorrekening dat bij gezamenlijk invoeren van de drie managementmaatregelen (uitbreiding weidegang, verlagen ruweiwit en mest anders uitrijden) een vermindering van de ammoniakemissie uit de melkveehouderij van 9 à 10% wordt bereikt.

Door beperkt en niet tijdig te investeren in innovatieve maatregelen komen deze niet tijdig beschikbaar om op grote schaal bij te dragen aan herstel van de natuur, aan perspectief voor blijvende boeren en aan ontwikkelruimte voor economische activiteiten. Versnelling in de toepassing van innovatie (waaronder ook extensivering en managementmaatregelen, zoals in ons versnellingsplan beschreven) is noodzakelijk om hun nut en bijdrage te bewijzen. Bovendien leiden deze innovaties bij succes ertoe dat behoefte aan ontwikkelruimte afneemt in de tijd en de opbrengst van emissiereductie ten gunste van de natuur toeneemt in de tijd.

Wij stellen voor om in de Rijksbegroting 2022 in totaal € 700 miljoen toe te voegen ten behoeve van managementmaatregelen landbouw (€ 200 miljoen), structuurmaatregelen landbouw (300 miljoen), stalinnovaties (€ 100 miljoen) en innovatie industrie (€ 100 miljoen).

Activiteit	Budget 2022
Managementmaatregelen in de landbouw: <ul style="list-style-type: none">- Vergroten uren weidegang:<ul style="list-style-type: none">o subsidieregeling oversteekplaatsen/tunnelso subsidieregeling weidegangregistratieo herverkaveling huiskavel- Verlagen ruweiwit in rantsoen- Mest anders uitrijden	0,2 miljard
Structuurmaatregelen in de landbouw: <ul style="list-style-type: none">- Extensiveren door aankoop grond- Grondbank- Structuurversterking rondom Natura2000gebieden	0,3 miljard
Stalinnovaties: <ul style="list-style-type: none">- Investeringsregeling vloeren en innovatieve stallen voor veehouders met toekomstperspectief op huidige locatie	0,1 miljard
Innovaties in de industrie:	0,1 miljard
Totaal in 2022 voor innovatie	0,7 miljard

3. Versnellen totstandkoming integrale gebiedsplannen

De kritische depositiewaarde verschilt sterk per natura2000-gebied, en dus ook de noodzakelijke stikstofreductie. Ook verschilt de economische structuur sterk per gebied, en dus ook de mogelijkheden voor stikstofreductie en de behoefte aan ontwikkelruimte. Veel hangt af van een gebiedsgerichte aanpak en specifieke doelen per Natura2000-gebied.

In de Stikstofwet is een bepaling opgenomen dat er een provinciaal gebiedsplan wordt opgesteld waarin in ieder geval de bijdrage aan het bereiken van de landelijke omgevingswaarden en het programma stikstofreductie en natuurverbetering gebiedsgericht wordt uitgewerkt. De gebiedsplannen moeten voor juli 2023 aan de Minister van LNV worden voorgelegd.

Alle provincies zijn N2000-gebiedsplannen aan het opzetten en/of uitwerken. Wij bepleiten deze integraal in te richten zodat natuurherstel en emissiereductie gecombineerd worden. In het gebiedsproces wordt bepaald wat de prioriteiten zijn en wordt overeenstemming bereikt welke maatregelen in het desbetreffende gebied van belang zijn. Per gebied moet worden bezien wat ecologisch nodig en qua ontwikkeling mogelijk is.

Het opstellen van gebiedsplannen conform dat wat nodig is, is complex en kent vele stakeholders. Het organiseren van voldoende uitvoeringscapaciteit en deskundigheid is een grote uitdaging, maar no-regret: de versterking van (door zowel het PBL als de WuR bepleite gebiedsspecifieke) ecologische dataverzameling, analyse en wetenschappelijke oordeelsvorming over specifieke doelen draagt bij aan een juridisch houdbare en kosteneffectieve aanpak. Het versnellen van dit essentiële proces van totstandkoming van integrale gebiedsplannen kan worden bereikt door landelijk ondersteuning te bieden. Daarmee kan ook een versnelling in de totstandkoming van de gebiedsplannen vóór 2023 worden bereikt.

Wij stellen voor om in de Rijksbegroting 2022 significant additionele middelen voor Provincies ter beschikking te stellen ten behoeve van ondersteuning en versnelde totstandkoming van integrale Natura2000-gebiedsplannen.

4. Versnelling nationaal stikstofregistratiesysteem en stikstofbank

De gerealiseerde emissiereducties en de ontwikkelruimte moeten worden vastgelegd in een nationaal, publiek en onafhankelijk stikstofregistratiesysteem dat ervoor zorgt dat eenduidige registratie plaatsvindt van alle emissie en depositievermindering. Door een centrale registratie wordt duidelijk door welke sector en welk bedrijf inbreng wordt geleverd. Het vastleggen van de realisatie per sector is van belang om het behalen van de wettelijk vastgelegde doelen per sector te kunnen monitoren. Tevens wordt met dit registratiesysteem eenduidig helder welke ruimte voor economische ontwikkeling kan worden geboden met daadwerkelijk realiseerde reducties.

Vanuit het stikstofregistratiesysteem volgt vulling van een nationale, publieke stikstofbank die ervoor zorgt dat beschikbare ontwikkelruimte wordt uitgegeven aan projecten (na de benodigde aftrek van ruimte voor natuurherstel). In juli 2021 hebben de gezamenlijke Provincies het initiatief genomen tot de start van een Stikstofbank, waaraan het Rijk (nog) niet meedoet. De Stikstofbank is een mogelijkheid om ruimte beschikbaar te maken voor ontwikkeling. Uit de analyses zoals opgenomen in het versnellingsplan is 60 mol/ha/jaar aan ontwikkelruimte nodig (20 mol voor verkeer, 20 mol voor de industrie en 20 mol voor de landbouw). Daarbij zij opgemerkt dat op basis van innovatie en maatregelen de benodigde ontwikkelruimte afneemt in de tijd. Dat betekent dat de extra reductie in de tijd ten gunste komt van de natuur, waardoor de doelstellingen voor natuur sneller gehaald worden.

Wij stellen voor om in de Rijksbegroting 2022 het versneld realiseren van een nationaal stikstofregistratiesysteem voor alle sectoren wordt opgenomen en een versnelde inwerkingtreding van een nationale Stikstofbank te borgen.

5. **Maatregelen zijn no-regret en brengen structurele oplossingen dichterbij**

Bovengenoemde maatregelen zijn 'no-regret' maatregelen, die onafhankelijk van de uitkomst van de formatie moeten worden opgezet om versnelde emissiereductie van stikstof mogelijk te maken.

Herstel van de natuur en perspectief voor ondernemers is daarbij gebaat. Ondersteuning van een versnelde totstandkoming van gebiedsplannen, stikstofregistratiesysteem en stikstofbank in combinatie met € 1,7 miljard voor opkoop en innovatie in 2022 creëert perspectief. Zonder deze impuls gaat weer een jaar verloren om én de stikstofreductiedoelen in de gebieden te halen én economische activiteiten toe te laten.